

# Neoliberal Politikalar ve Teknolojik Dönüşüm Sarmalında Türkiye’de Gazetecilik Eğitimi: Sorunlar, Arayışlar, Öneriler

Mehmet GÜZEL\* Meltem GÖNDEN\*\*

## Atıf için:

Güzel, M. ve Gonden, M. (2022). Neoliberal politikalar ve teknolojik dönüşüm sarmalında Türkiye’de gazetecilik eğitimi: sorunlar, arayışlar, öneriler. *Journal of Qualitative Research in Education*, 31, 223-245 doi: 10.14689/enad.31.1610

**Öz.** Son yıllarda politik gelişmelere ve teknolojik yeniliklere bağlı olarak gazetecilikte yaşanan radikal değişimler gazetecilik eğitiminin niteliğine ve geleceğine ilişkin tartışmalara ivme kazandırmıştır. Bugün tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de gazetecilik akademisyenleri gazetecilik eğitimi, gazeteciliğin dönüşümü, beraberinde getirdiği sorunlar ve ihtiyaçlar çerçevesinde yeniden yapılandırma gereğiyle karşı karşıyadır. Türkiye’de medya sektörünün yapısal sorunları ve nitelikli gazeteciliğe duyulan ihtiyaç göz önüne alındığında gazetecilik akademisyenlerinin bu süreçte üstleneceği rol daha da önem kazanmaktadır. Öte yandan neoliberal politikaların etkisiyle gazetecilik eğitiminin çok yönlü sorunlara sahip bir alan durumunda olduğu Türkiye’de iletişim fakülteleri ve özde gazetecilik bölümlerinin gazetecilik eğitiminin güncel ihtiyaçlarına nasıl yanıt verebileceği önemli bir konu başlığı oluşturmaktadır. Bu değerlendirmelerden hareketle bu çalışma Türkiye’de gazetecilik akademisyenlerinin gazetecilik eğitiminin güncel ihtiyaçları ve geleceği konusundaki arayışlarını, mevcut koşulları çerçevesinde bu yönde nasıl bir deneyim sürdürdüklerini konu almaktadır. Nitel araştırma yaklaşımına göre tasarlanan çalışmada, Türkiye’de kamu ve vakıf üniversitelerine bağlı ve farklı geçmişe sahip gazetecilik bölümlerinde görev yapan 7 öğretim üyesiyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonucunda gazetecilik akademisyenlerinin, eğitim programlarının gazetecilikteki gelişmeler ve ihtiyaçlar doğrultusunda yapılandırılması yönünde uygulamalarının olduğu, özellikle yeni kurulan bölümlerde bu konuda eşitsizlikler yaşandığı görülmüştür. Gazetecilik eğitiminde yükseköğretim politikalarından kaynaklı süregelen sorunların genel olarak gazetecilik akademisyenlerinin güncel ihtiyaçlara yanıt verme konusundaki çabalarını zorlaştırdığı saptanmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** Gazetecilik eğitimi, yükseköğretim politikaları, teknolojik dönüşüm, gazetecilik bölümleri, gazetecilik akademisyenleri


## Makale Hakkında


Gönderim Tarihi:  
07.03.2022  
Düzeltilme Tarihi:  
08.05.2022  
Kabul Tarihi:  
29.06.2022

## Makale Türü

Araştırma

© 2022 ANI Yayıncılık. Tüm hakları saklıdır.

\*  Sorumlu Yazar: Sakarya Üniversitesi, Türkiye, [mehmetguzel@sakarya.edu.tr](mailto:mehmetguzel@sakarya.edu.tr)

\*\*  Sakarya Üniversitesi, Türkiye, [meltemg@sakarya.edu.tr](mailto:meltemg@sakarya.edu.tr)

## Giriş

Gazetecilik eğitimi, 1980'lerden itibaren dünyada egemen ideoloji haline gelen neoliberalizmin yükseköğretimde ve medya endüstrisinde yarattığı dönüşümün etkisiyle giderek derinleşen karmaşık sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Bu durumun, Türkiye dahil dünyanın her yerinde gazetecilik iş pratiklerinin öğretilmesi ve mesleki standartların geliştirilmesine yönelik başlayan ve ağırlıklı sektör gözetilerek yapılandırılan gazetecilik eğitiminde, 1990'lardan itibaren bir yeniden tanımlama ihtiyacını gündeme getirdiği görülmektedir (Deuze, 2006; Dursun, 2013; Gasher, 2005; Gaunt, 1992; İnal, 1996; Mensing, 2010; Özbek, 1992; Tokgöz, 2003; Yıldırım, 2006). Neoliberal politikalarla üniversitelerin ve medyanın piyasa mekanizmalarına uyumlaştırılması ve kamusal niteliğinden uzaklaştırılması, gazetecilik eğitiminin, hem gazeteciliğin hem akademik eğitimin ne olduğu ve nasıl olması gerektiği üzerinden ele alındığı ve bunun bir gereklilik olarak vurgulandığı tartışmaları da beraberinde getirmiştir.

Gazetecilik eğitiminin yeniden yapılandırılması yönündeki çağrıların, gazeteciliğin politik, ekonomik ve teknolojik açmazlar yaşadığı, bir varoluş ve meşruiyet krizi içinde olduğu son yıllarda daha yüksek sesle dile getirildiği görülmektedir. Nitekim gazetecilik eğitiminin geleceğine odaklı uluslararası güncel çalışmalarda, otoriter yönetimlerin dünyadaki yükselişi, iletişim teknolojisindeki gelişmeler ve gazeteciliğin bu politik-teknolojik dönüşüm ve baskı ortamında yaşadığı nitelik, itibar ve güven kaybı hatırlatılarak, doğru bilgiye erişimin kritik hale geldiği bu konjonktürün, gazeteciliğin ve gazetecilik eğitiminin geleceğini şekillendirmek açısından bir dönüm noktası olarak değerlendirilmesi gerektiği öne sürülmektedir (Creech, 2021; Goodman ve Steyn, 2017; Hughes, 2019; Richardson, 2017).

Neoliberal ideolojinin gazetecilik eğitiminde baskın kıldığı sektöre ve teknolojiye odaklanma eğiliminin politik ve teknolojik gelişmelere koşut olarak yeniden sorgulandığı güncel tartışmalar, gazeteciliğin/gazetecilik eğitiminin dünyadakiyle benzer ve bir o kadar kendine özgü sorunlarla deneyimlendiği Türkiye açısından kritik önem taşımaktadır. Nitekim gazetecilik mesleğinin yoğun politik, ekonomik ve teknolojik baskı altında krizler yaşadığı, ana akım medyanın işlevsizleştiği ve sektörel açıdan daraldığı, gazetecilikte ciddi nitelik kaybı ve etik sorunların baş gösterdiği Türkiye'de gazetecilik eğitiminde sektöre odaklanma eğilimiyle birlikte bu yöndeki uygulamaların ve önceliklerin gözden geçirilmesi giderek daha önemli hale gelmektedir.

Bugün tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de gazetecilik akademisyenleri/eğitimcileri gazetecilikteki radikal değişimlere yanıt verme gereğiyle karşı karşıyadır. Gazetecilik bölümlerinin ders programlarında ve hatta bölüm adlandırmalarında gazetecilikteki dijital dönüşüme uyum sağlamak amacıyla değişikliğe gidildiği bilinmektedir. Öte yandan gazetecilik eğitiminde teknolojiye odaklanmanın akademideki sektöre ilişkin kaygıları merkeze alan uzun vadeli bir eğilimin parçası olduğunu, vazgeçilmezliğiyle birlikte amaç haline getirilmemesi gerektiğini hatırlatan görüşler (Atabek, 2000;

Creech, 2021) dikkate alındığında, gazetecilik eğitim programlarındaki dönüşümün niteliği ve hangi ölçütlere göre oluşturulduğu sorusu önem kazanmaktadır. Ayrıca gazetecilik bölümü ve öğrenci sayısının giderek arttığı Türkiye’de gazetecilik bölümlerinin eğitim/yükseköğretim politikalarından kaynaklı süregelen sorunlarıyla gazetecilik eğitiminin güncel ihtiyaçlarına nasıl yanıt verdiği/verebileceği de yine soru işareti oluşturmaktadır. Bu ihtiyaçlara eşitsiz koşullarda yanıt vermek durumunda olan yeni kurulmuş fakültelerin durumu ise ciddi bir belirsizlik konusudur.

Türkiye’de gazetecilik eğitiminin gerek yükseköğretim politikalarından kaynaklı gerekse politik-teknolojik gelişmeler doğrultusunda yeni boyut kazanan meselelerine dair karmaşık soru ve sorunların en yoğun muhatabı kuşkusuz gazetecilik akademisyenleridir. Bununla birlikte, Türkiye’de ağırlıkla öğretim programları, öğrenci beklentileri ve mezunların durumu hakkında çalışmaların yer aldığı gazetecilik eğitimi literatüründe gazetecilik akademisyenlerinin gazetecilik eğitimi üzerine tutum ya da görüşlerinin incelendiği çalışmalar oldukça sınırlıdır (Atabek ve Şendur-Atabek, 2014; Durna, Özarıslan ve Emre, 2020; Karaduman ve Akbulutgiller, 2017). Bu çalışmalar da genel olarak gazetecilik eğitiminden beklentiler konusunda akademisyenler, sektör temsilcileri, mezunlar ve/veya öğrencilerle yapılan karşılaştırmalı görüşmelere dayanmaktadır. Bu bağlamda, gazetecilik eğitiminin niteliğine ve geleceğine ilişkin tartışmaların yoğunlaştığı günümüzde, konunun birincil muhatabı konumundaki gazetecilik akademisyenlerinin görüş ve deneyimlerinin incelenmesi önemlidir. Tüm bu saptamalardan hareketle bu çalışmanın amacı, Türkiye’de farklı nitelikteki üniversitelerde (kamu ve vakıf) ve gazetecilik bölümlerinde (köklü ve yeni kurulmuş) görev yapan gazetecilik akademisyenlerinin gazetecilik eğitiminin mevcut durumunu nasıl değerlendirdiklerini, güncel ihtiyaçlara ne tür uygulamalarla yanıt aradıklarını ve geleceğe yönelik önerilerinin neler olduğunu karşılaştırmalı olarak ortaya koymaktır. Çalışmanın gazetecilik eğitiminin güncel sorun ve ihtiyaçları konusunda doğrudan gazetecilik akademisyenlerinin görüş ve deneyimlerine odaklanması ve farklı nitelikteki gazetecilik bölümlerini karşılaştırmalı olarak ele alması bakımından literatüre katkı sunacağı öngörülmektedir.

## Literatür İncelemesi

Bu kısımda neoliberal politikaların üniversitelerin dönüşümündeki rolü ve bu dönüşümün Türkiye’de gazetecilik eğitime etkileri ilgili literatür çerçevesinde ortaya konmaya çalışılmış, ardından gazetecilik eğitimi alanındaki güncel tartışmalar ele alınmıştır.

## Yükseköğretimde Neoliberal Dönüşüm

Kapitalizmi yeniden canlandırma girişimi olarak küresel ve yerel ölçekte hayatın her alanını piyasa mekanizmalarına göre biçimlendiren neoliberalizmin eğitim sisteminde ve özelde yükseköğretimde ortaya çıkardığı meseleler çok yönlüdür. Brown (2017, s.203)’a göre, sadece ekonomi politikası olarak değil, piyasa değerleri ve ölçüm

sistemlerini hayatın her alanına yayan ve “insanı salt homo oeconomicus çerçevesinde tasavvur eden bir yönetim rasyonalitesi” olarak anlaşılması gereken neoliberalizm, yükseköğretimi de tüm bu piyasalaştırmaya dönük stratejik planlamalar çerçevesinde yeniden yapılandırmıştır.

Dünyada yetmişli ve seksenli yıllarda kendini gösteren, doksanlarda tepe noktasına çıkan neoliberal politikalara göre her şey alınır satılır bir metadır (Önder, 2011, s.188). Neoliberal politikalar doğrultusunda, “yükseköğretime piyasa rasyonalitesinin nüfuz etmesiyle birlikte, yükseköğretim toplumsal ve kamusal bir fayda olmaktan çıkmış ve esasen kazanç kapasitesi bakımından tasavvur edilen istikballere yapılan şahsi bir yatırım haline gelmiştir” (Brown, 2017, s.210). Özbudun (2011, s.91)’un belirttiği gibi, Aydınlanma’dan bu yana süregelen üniversite modeline köklü bir müdahaleyi ifade eden üniversite üzerine neoliberal tasarım, modern çağda tasarımı olduğu haliyle üniversitenin, daha da önemlisi üniversitenin tanımlayıcı mantığının sonudur ve üniversitenin piyasa süreç ve mekanizmalarıyla entegrasyonunu öngörür. Üniversitenin süregelen şirketleştirilme süreci çoğunlukla eğitimci özerkliğini azaltan ve bilgiyi bir meta, öğrencileri de müşteri olarak ele alan, yükseköğretimin yönetişimine acımasız yapılar empoze eden değerlendirme biçimleriyle yönlendirilmektedir (Giroux, 2019, s.286). Üniversitenin temel işlevleri olan bilim ve eğitimi piyasa mantığı içerisinde erozyona uğratan ve “girişimci üniversite” söylemini yaygınlaştıran neoliberal düzende üniversitelere biçilen rol, Ünal (2011)’ın ifadesiyle, eğitim programlarını iş yaşamının ihtiyaçlarına uygun olarak yönlendirmeleridir. Üniversiteleri piyasa kurallarına göre tüm yapı ve süreçleriyle dönüştüren ve giderek kalıcı hale gelen bu düzende, bilim/bilgi, eğitim ve teknoloji fetiş hale gelmektedir (Ünal, 2011, s.109-110).

Neoliberal ideolojinin üniversitelerde baskın kıldığı sermaye düzeninde meslek/iş becerisi kazandırmaya dönük bir eğitim anlayışı giderek yerleşik hale gelmiştir. Uzunyayla ve Ercan (2011), 1990’larla birlikte eğitim politikalarını belirleyen bu piyasalaştırma süreci doğrultusunda eğitimin meslek edindirmeye indirgenen araçsal bir mantığa sokulduğunu, kültürel ve estetik donanım kazandırma, eleştirel olmayı sağlama şeklindeki işlevlerin geri plana itildiği bir sürecin başladığını belirtmektedir. Brown (2017) ’ın ifadesiyle “üniversitenin piyasa aracılığıyla ve piyasa için kendini yeniden inşa etmesi” anlayışının geçerli olduğu bu sermaye düzeni içinde de “liberal sanatların modası geçmiş” bir eğitim modeli olduğu yönünde yaygın bir inanışın yerleşmesi kaçınılmaz olmuştur.<sup>1</sup> Yükseköğretimi meslek bilgisine ve işgücü istihdamına yönelik hale getiren eğitim politikalarının işlerlik kazandığı neoliberal üniversite düzeninde eleştirel ve yaratıcı düşünmeye, katılımcı yurttaşlık anlayışının gelişimine yönelik eğitim anlayışı geri plana itilmiştir.

Türkiye’de üniversitelerin ticarileşme sürecinin başlangıcı, 1980 askeri darbesi aracılığıyla toplumsal yaşantının bütün alanlarında uygulamaya konan piyasacı mekanizmaların üniversitelere yansınmasıyla tarihlendirilmektedir (Hamzaoğlu, 2011, s.76). 1990’lardan itibaren yükseköğretimin bütün katmanlarında gözlenebilir hale

<sup>1</sup> Öğrencilerin teknik becerilerinden çok genel kültür ve eleştirel düşünme yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik çalışma konularını kapsayan liberal sanatlar eğitimi ve bu eğitim geleneğinin üniversitelerin neoliberal dönüşümüyle birlikte geri plana itilmesi hakkında detaylı okuma için Bkz: (Brown, 2017).

gelen serbest piyasa koşullarına uyumlanma süreci, Nalçaoğlu (1999)'nun vurguladığı gibi, küresel kapitalizmle bağlantıları giderek güçlenen sermaye kesiminin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik pragmatik bir eğitim modeli ve anlayışının kurumsallaşmasını da beraberinde getirmiştir. "Üniversitenin piyasaya uyumlulaştırılması" anlayışı sonucu ikinci öğretim, paralı üniversite, sanal üniversite gibi uygulamalarla üniversite piyasanın merkezine çekilmiştir (Emre ve Özgün, 2010, s.809). Ayrıca politik tercihler doğrultusunda bölgesel ve yerel kalkınma aracı olarak görülen üniversitelerin sayısı "her ile bir üniversite" yaklaşımı sonucunda 2000'lerin başından bu yana plansız ve verimsiz bir biçimde artmıştır.

Türkiye'de üniversitelerin piyasa mekanizmalarına uyumlu hale getirilmesine koşul olarak iletişim fakülteleri/gazetecilik bölümleri de bu dönüşümden yoğun olarak etkilenmiş ve 1990'larda basın yayın yüksekokullarının fakültelere dönüşmesi bu sürecin başlangıcı olmuştur.

## Neoliberal Dönüşümün Türkiye'de Gazetecilik Eğitime Yansımaları

Türkiye'de 1980'lerde başlayan neoliberal dönüşüm süreciyle birlikte yükseköğretim politikalarına etki eden küresel ve yerel güç ilişkileri, gazetecilik eğitimini alanın yapısal niteliklerine de bağlı olarak yoğun biçimde etkilemiştir. Basın yayın yüksekokullarının iletişim fakültelerine dönüştürüldüğü ve aynı yıl kurulanlarla iletişim fakültesi sayısının 7'ye ulaştığı 1992 yılı<sup>2</sup>, iletişim/gazetecilik eğitimindeki dönüşümün ve beraberindeki sorunların tartışmaya açılmasında bir dönüm noktasıdır. 1990'larla birlikte iletişim ve özel olarak gazetecilik eğitiminde, sermaye-medya-teknoloji-eğitim politikası gibi değişkenler arasındaki ilişkilerin yoğunluğu giderek artış göstermiştir (Tokgöz, 2003, s.29).

Eğitim programlarını meslek bilgisine ve bu yönde işgücü yetiştirmeye yönelten ve ardı ardına açılan üniversitelerin birçoğunu Önder (2011, s.190)'in ifadesiyle "işsizler ordusuna katılımı birkaç sene geciktirecek eğitim kurumlarına dönüştüren" pazar odaklı eğitim ve istihdam politikalarının iletişim/gazetecilik eğitiminde geniş yansımaları olmuştur. Özellikle 2000'lerin başından bu yana "her ile bir üniversite" politikası doğrultusunda birbiri ardına iletişim fakültelerinin açılması, yükseköğretimin ticarileşmesinin bir ürünü olan vakıf üniversiteleri bünyesinde iletişim fakültelerinin kurulması, ikinci öğretim programı uygulamasının başlaması ve gazetecilik bölümü ve öğrenci sayılarındaki buna bağlı hızlı artış birbiriyle bağlantılı birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Dağtaş (2011)'a göre popülist bir tavır ve piyasa merkezli anlayışla kurulan iletişim fakültelerindeki artışın en önemli nedenlerinden biri, bu fakültelerin popüler özelliklerinden dolayı bağlı oldukları üniversitelerin dışarıya açılan penceresi konumunda olmalarıdır. Dağtaş'ın piyasanın işgücü ihtiyacına yönelik ve popülist bir yaklaşımla "her üniversiteye bir iletişim fakültesi" politikasına yönelindiğini ve fakülte sayısının elliye yaklaştığını belirttiği 2011 yılından bu yana geçen on yılda Türkiye'de iletişim fakültesi sayısı 70'e, yurt içinde örgün gazetecilik

<sup>2</sup> Bu fakülteler Ankara, İstanbul, Ege, Marmara, Anadolu, Gazi ve Selçuk üniversitelerine bağlı iletişim fakülteleridir. İletişim/gazetecilik eğitimi veren fakültelerin kuruluş süreciyle ilgili bilgi için Bkz: Oya Tokgöz, 2003).

bölümü sayısı da 40'a (34'ü devlet 6'sı vakıf üniversitesi bünyesinde) ulaşmıştır.<sup>3</sup> Ayrıca bu fakültelerin bir kısmına bağlı 10 ikinci öğretim, 3 de uzaktan eğitim programı bulunmaktadır.<sup>4</sup>

Eğitim/yükseköğretim politikalarının piyasa mekanizmalarıyla uyumlaştırılması, Türkiye'de iletişim/gazetecilik eğitimi yoğun biçimde etkilemiş ve diğer değişkenlerle eklemlenerek zamanla katmerlenen sorunlara yol açmıştır. Nitekim Uzun da, 2007 tarihli çalışmasında, iletişim eğitimi ve mezunların istihdamına yönelik gerçekçi politikaların eksikliği ve iletişim eğitimindeki hızlı nicel artışın, istihdam sorunları yanında eğitimin ve eğitim verecek kadroların niteliğine ilişkin sorunları da beraberinde getirdiğine dikkat çekmiştir. İletişim/gazetecilik eğitiminin güncel durumuna odaklı daha yakın tarihli çalışmalar, özellikle çeşitli şehirlerde birbiri ardına açılan fakülte ve bölümlerin, nitelikli bir gazetecilik eğitiminin gerektirdiği akademik donanımdan, fiziksel ve teknik altyapıdan yoksunluğunu ortaya koymaktadır (Dinçer, Kaderoğlu Bulut ve Çomu, 2021; Laçiner, 2014). Türkiye'de gazetecilik bölümlerinin güncel durumunu yükseköğretim politikaları bağlamında ele alan Dinçer vd. (2021), neredeyse her şehirde bir gazetecilik bölümü açılmasının, bölümler açısından önemli ölçüde eşitsiz gelişim yarattığını ve gelişkin eğitim olanaklarının sağlanamamasına yol açtığını ortaya koymuştur. Çalışmada da vurgulandığı gibi yükseköğretimde kitleselleşme politikaları dünya ölçeğinde deneyimlenmekle birlikte Türkiye'de siyasi ve bölgesel gerekçelerin yön verdiği bu politikalar gazetecilik eğitiminde çok yönlü ve giderek derinleşen krizlere yol açmaktadır.

Neoliberal yükseköğretim politikalarının iletişim/gazetecilik eğitimi üzerindeki en önemli etkilerinden biri kuram-teknik ikiliğinin bir ayırım olarak kavranmasıyla birlikte bu ayırımın teknik lehine derinleşmesi olmuştur (Emre ve Özgün, 2009, s.84). Yükseköğretimin meslek edindirmeye indirgenmesi ve eğitim programlarının bu doğrultuda mesleki bilgi ve teknik beceri odaklı bir yapılanmaya yönlendirildiği 1980 sonrası dönem, Türkiye'de aynı zamanda medya-sermaye bütünleşmesinin yaşandığı, iletişim sektörünün teknolojik gelişmelerin de etkisiyle genişlediği ve bu yönde işgücü talebinin arttığı bir dönemdir. İletişim fakültelerinden medya sektörüne iş bilen insan yetiştirmenin beklendiği bu dönemde iletişim/gazetecilik eğitimi veren kurumların bölümlendirme ve eğitim programlarını kitle iletişim araçları ve meslek esaslarına göre yapılandırması, pratiğe yönelik derslerde giderek artan yoğunlaşma, akademi-sektör ve kuram-pratik ayırımlarının temelini oluşturmuştur (İnal, 1996; Özbek, 1992).

Kuram-pratik ayırımı ve buna zemin oluşturan akademi-sektör gerilimi, iletişim/gazetecilik eğitiminin niteliğine ve nasıl yapılandırılması gerektiğine ilişkin

<sup>3</sup> YÖK'e bağlı/denkliği olan yurtdışındaki (KKTC ve Türk Cumhuriyetleri) 4 üniversite de (2 devlet 2 de özel) gazetecilik bölümleri bulunmaktadır.

<sup>4</sup> Politik tercihler doğrultusunda yeni fakültelerin açılması, fakültelerde bölüm adı değişikliğine gidilmesi, ikinci öğretim ve uzaktan eğitim programı açma ya da mevcut programların kapatılması yönünde kararların alınması gibi nedenlerle iletişim fakültesi ve gazetecilik bölümü sayıları sürekli değişebilmektedir. Bu çalışmada verilen sayılar ÖSYM 2021 Kılavuzu ve YÖK Atlas veri tabanından elde edilmiştir.

90'lerden bu yana Türkiye'de süregelen tartışmalarda önemli yer tutmuştur (Atabek, 2000; Dağtaş, 2011; Dursun, 2013; Emre ve Özgün, 2010; İnal, 1996; Özbek, 1992; Yıldırım, 2006). Sektörün iletişim fakültelerinden beklentisinin akademik yetkinliğe sahip gazeteci adaylarından çok, teknik beceriye sahip elemanlar olması kaçınılmaz olarak araçsal bir eğitim anlayışının yaygınlaşmasına yol açmıştır. Kurumların ve kurumlardaki eğitimcilerin konumları ise, Atabek (2000)'in belirttiği gibi, bir uçta sektör taleplerinin tümüyle meşrulaştırıldığı, diğer uçta tümüyle reddedildiği bir spektrum içinde herhangi bir noktada olabilmektedir. Dağtaş (2011)'ın öğretim elemanlarının dünyaya nasıl ve nereden baktıklarıyla yakından ilişkili bir durum olarak nitelediği kuram-pratik ayrımı ve buna yönelik konumlanışlar, Emre ve Özgün (2010)'e göre fakültelerin yapısını da belirlemekte olan bir durumu temsil etmektedir. 1990'lı yıllardan itibaren sermaye sahiplerinin egemenliğinde olan medya sektörü, literatürde sıklıkla vurgulandığı gibi "montaj hattında çalışacak" iş gücü aramaktadır (Dursun, 2013; İnal, 1996; Özbek, 1992). Bu beklenti, eleştirel ve sorgulayıcı bir akademik eğitim bakış açısını dışlamakta ve hem geçersiz bir ayırım olan teori-pratik ikiliğini hem de sektör beklentisi olarak tanımlanan anlayışı sonuçsuz bir tartışma konusu olarak önümüze sürmektedir. Atabek (2000)'in sektör taleplerinin de homojen olmadığına dikkat çekerek, bu talepler karşısındaki konumlanışların yeniden gözden geçirilmesi yönündeki vurgusu, medya endüstrisinin ve bir meslek olarak gazeteciliğin açmazlarının yoğunlaştığı günümüzde daha fazla dikkat gerektirmektedir.

## Gazetecilik Eğitiminde Güncel Tartışmalar

Eleştirel pedagojinin öncülerinden Giroux (2019, s.283)'a göre, kamuoyunu ve yükseköğretimi demokratik kamusal alanlar olarak görmek, onları işgücüne hazırlama mekanlarına indirgeyen bakışın reddini gerektirir. Gazetecilik eğitiminin sorunlarına ve geleceğine dair güncel tartışmalarda da, sektör merkezli bakışın gazetecilik eğitiminin krizlerini derinleştirdiği ifade edilmektedir. Öğrencileri haber endüstrisindeki işler için eğitmeye odaklı öğretim programlarının ve endüstri merkezli eğitim modelinin gazetecilik eğitimindeki ağırlığını sorgulayan Mensing (2010) bu modelde yer alan (liberal) varsayımların, gazetecilik eğitimcilerinin, gazetecilikteki mevcut krize/fırsatlara cevap vermesini de zorlaştırdığını ileri sürmüştür, toplum merkezli bir eğitim modelinin geliştirilmesini önermiştir. Mensing'den on yıl sonra Creech (2021) de yine gazetecilik eğitiminde piyasa odaklı anlayışı sorgulamakta, iş eğitiminin ötesine geçen, dijital çağ için uygulanabilir hale getirilmiş, liberal sanatlar geleneğiyle kamusal değerlere bağlılık etrafında şekillenen bir eğitim anlayışına ihtiyaç olduğunu vurgulamaktadır.

Gazetecilik eğitiminin geleceğine ilişkin son yıllardaki tartışmalara ivme kazandıran, ilgili literatürde de gözlenebildiği üzere, 2016 ABD Başkanlık seçimleri ve Brexit referandumu sürecinde ortaya çıkan hakikat krizi olmuştur. Goodman ve Steyn (2017), 21. yüzyılda gazetecilik eğitiminin sorunlarını ve ihtiyaçlarını küresel ölçekte ele alan derleme çalışmalarının önsözünde, Birleşik Krallık, Fransa, ABD, Türkiye ve Filipinler dahil olmak üzere dünya çapında güçlü milliyetçilik dalgalarının yayıldığı, basın güvenilirliğinin sarsıntıya uğradığı, doğru bilgi, hakikat, adalet, etik ihtiyacının arttığı bir dönemde, gazetecilik eğitimcilerinin bu tür demokratik olmayan eğilimlere karşı

verecekleri mücadelenin önemli olduğuna dikkat çekmektedir. Richardson (2017) da yalan haber sorunundan hareketle gazetecilik eğitiminin önceliklerini vurguladığı çalışmada, dünya ölçeğinde gazetecilik eğitimcilerini gazeteciliğin amaçlarını yeniden düşünmeye yöneltecek daha zorlayıcı bir dönemin nadiren yaşandığını ifade etmektedir. Gazetecilik eğitimi ve araştırmalarında neoliberal ideolojinin dayatmalarına meydan okunması gerektiğini savunan Hughes (2019) da, gazeteciliğin ideoloji, propaganda, dezenformasyon ve yalan amaçlı kullanıldığı bir çağda yaşandığına işaret ederek, gazetecilik eğitimcilerinin gazeteciliğin işlevinin ve toplumsal rolünün ne olduğu şeklindeki temel sorulara yönelmelerinin her zamankinden önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Gazetecilik eğitiminin niteliğine ve geleceğine ilişkin uluslararası literatürdeki güncel tartışmalar Türkiye açısından oldukça yenidir ve ulusal literatürde bu konuda eksiklik göze çarpmaktadır. Durna, Özarslan ve Emre (2020)'nin gazeteciliğin ve gazetecilik eğitiminin güncel sorunlarını ve ihtiyaçlarını, gazeteciler, gazetecilik akademisyenleri, meslek örgütü ve sivil toplum kuruluşlarında eğitim veren uzmanlarla yapılmış görüşmeler çerçevesinde ortaya koydukları çalışma bu açıdan önemlidir. Gazetecilik eğitimindeki ihtiyaçlara yönelik önerilerin sunulduğu çalışmada, sektörün dayattığı yerleşik habercilik anlayışının gözden geçirilmesine ihtiyaç olduğu, fakültelerin/bölümlerin bu yöndeki sorumluluğu, mesleki pratik ihtiyacı, kuram-pratik dengesinin gözetildiği, gazetecilikteki dönüşümü ve beraberinde getirdiği sorunları kapsayıcı eğitim programlarının gerekliliği vurgulanmıştır.

İlgili literatürden de izlenebildiği üzere, güncel politik gelişmeler ve teknolojik değişimler gazetecilikle birlikte gazetecilik eğitiminde yeni sorun alanları ortaya çıkarmış ve yeniden yapılanma arayışlarını gündeme getirmiştir. Bununla birlikte, Durna, Özarslan ve Emre (2020)'nin çalışmasında da değinildiği gibi, Türkiye'de iletişim fakülteleri ve özelde gazetecilik bölümlerinin mevcut sorunları (giderek artan fakülte ve öğrenci sayısı, işsiz mezun oranı, nitelikli kadro eksikliği, sektörün durumu), güncel gelişmelere odaklı bir eğitim yapılanmasının önünde engel oluşturmaya devam etmektedir. Bu çalışma da gazetecilik eğitiminin güncel ihtiyaçlarına her koşulda yanıt vermek durumunda olan gazetecilik akademisyenlerinin pratikte yaşadıkları sorunlara ve çözüm arayışlarına odaklanmaktadır.

## Yöntem

Gazetecilikteki radikal değişimin gazetecilik eğitiminde de yeniden yapılanma arayışlarını gündeme getirdiği günümüz koşullarında, Türkiye'de gazetecilik eğitiminin durumunu ve farklı nitelikteki üniversitelerde ve gazetecilik bölümlerindeki deneyimleri, gazetecilik akademisyenlerinin perspektifinden karşılaştırmalı olarak ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma nitel araştırma yaklaşımına göre tasarlanmış ve görüşme tekniğiyle gerçekleştirilmiştir. Niteliksel araştırma, sosyal olanın bilgisinin insanların kendi ifade ve anlatılarından derlendiği bir araştırma özelliği gösterir (Kümbetoğlu, 2005, s.38). Sosyal olguların nesnel bir gerçekliğe sahip olduğunu, araştırmanın

genellenebilirliğini ve araştırmacının tarafsızlığını varsayan pozitivist yaklaşımın aksine yorumlayıcı paradigma kapsamındaki nitel araştırma ve yöntemler, sosyal gerçekliği bütüncül ve esnek bir yaklaşımla ele alma eğilimindedir (Creswell, 2017a; Glesne, 2012; Kümbetoğlu, 2005). Sosyal olguları ağırlıklı katılımcıların bakış açısıyla, bağlamı içinde tanımlamaya ve anlamaya yönelik nitel araştırma yaklaşımı, Türkiye’de gazetecilik eğitiminin durumunu ve farklı koşullarda nasıl deneyimlendiğini, konuyla en yakın ilişkideki gazetecilik akademisyenlerinin perspektifinden betimlemeyi amaçlayan bu çalışma için de uygun bir yaklaşım olarak tercih edilmiştir.

## Çalışma Grubu

Sosyal gerçekliğin ve deneyimlerin bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasına imkan veren nitel araştırmanın arkasında yatan fikir araştırmacının araştırma problemi ve araştırma sorularını en iyi şekilde anlamasına yardımcı olacak katılımcıları (veya çalışma yerleri, dokümanlar...) amaca yönelik seçmektir (Creswell, 2017). Türkiye’de gazetecilik eğitiminin güncel durumunu, sorunlarını ve ihtiyaçlarını, konunun birincil ve en yoğun muhatabı konumundaki gazetecilik akademisyenlerinin görüş ve deneyimleri çerçevesinde karşılaştırmalı olarak ele alan bu çalışma, Türkiye’deki 5’i kamu 2’si vakıf (özel) olmak üzere 7 farklı üniversitenin gazetecilik bölümlerinde görev yapan 7 öğretim üyesiyle gerçekleştirilmiştir. Gazetecilik akademisyeni katılımcılar, amaçlı (ölçüt) örnekleme yöntemiyle, gerek kamu gerek vakıf üniversitelerine bağlı fakültelerdeki yanı sıra da hem köklü hem yeni kurulmuş gazetecilik bölümlerinin durum ve deneyimlerini anlamak ve karşılaştırabilmek amacıyla yönelik olarak belirlenmiştir. Ayrıca gazetecilik eğitiminde kıdem ve deneyim sahibi akademisyenlerin araştırmaya katkısı gözetilerek, katılımcıların seçilmesinde en az beş yıllık alan/meslek dersleri (uygulamalı ve/veya kuramsal) verme deneyimine sahip olma ölçütü de aranmıştır. Bu kapsamda çeşitli bölge ve şehirlerdeki farklı niteliğe sahip üniversitelerde (kamu-vakıf) ve gazetecilik bölümlerinde (köklü-yeni) görevli öğretim üyesi statüsünde 10 akademisyenle irtibat kurulmuş, araştırma olumlu dönüş alınan 7 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Buna göre çalışmaya vakıf üniversitelerinden 2, devlet üniversitelerinden 5 akademisyen katılmıştır. Çalışmada devlet üniversitelerindeki yirmi yılı aşkın geçmişe sahip bölümlerden 3, son on yıllık süreçte kurulmuş ve henüz birkaç yıldır mezun veren bölümlerden de 2 akademisyen katılımcı yer almıştır.

**Tablo 1.**

### Görüşmeci Bilgileri

	Cinsiyet	Üniversite(türü)	Bölüm (eğitim süresi)	Deneyim
Görüşmeci 1	E	Vakıf	5-10 yıl	20 yıl ve üstü
Görüşmeci 2	E	Vakıf	5-10 yıl	20 yıl ve üstü
Görüşmeci 3	K	Devlet	5-10 yıl	11-15 yıl
Görüşmeci 4	K	Devlet	20 yıl ve üstü	5-10 yıl
Görüşmeci 5	K	Devlet	5-10 yıl	5-10 yıl
Görüşmeci 6	E	Devlet	20 yıl ve üstü	16-20 yıl
Görüşmeci 7	E	Devlet	20 yıl ve üstü	11-15 yıl

Çalışmada katılımcı akademisyenler için Görüşmeci (1,2..) şeklinde kodlamalar kullanılmıştır. Görüşmeci bilgileri cinsiyet, görev yapılan üniversitenin türü, bölümlerin eğitim süresi ve ders deneyim sürelerine göre Tablo 1’de sunulmuştur:

Araştırma için Etik Kurul Onayı alınmış, katılımcılar araştırma konusu ve amacına ilişkin olarak bilgilendirilmiştir.

## Verilerin Toplanması

Gazetecilik eğitiminin güncel sorun ve ihtiyaçlarını gazetecilik akademisyenlerinin perspektifinden ortaya koymayı amaçlayan çalışmada veri toplama aracı olarak görüşme tekniği ve açık uçlu soru formları kullanılmıştır. Araştırma coğrafi uzaklık nedeniyle genel olarak e-posta görüşmeleriyle katılımcılardan yazılı görüş alınarak gerçekleştirilmiş, 2 katılımcıyla yüz yüze görüşülebilmıştır. Nitel veri toplamada yüz yüze görüşme, derinlemesine bilgi edinme olanağı ve katılımcıyla etkileşim açısından en etkili yöntemlerden biri olmakla birlikte, Creswell (2017)’in coğrafi olarak dağınık halde bulunan bir grup insandan nitel veri toplamada ve sistematik veri elde etmede elverişli bir teknik olarak kaydettiği e-posta görüşmeleri, farklı bölge ve şehirlerden katılımcılarla gerçekleştirilen bu çalışma için de elverişli olmuştur. Ayrıca salgın sürecinin başlamasıyla birlikte araştırmanın kesintiye uğramadan sürdürülmesi açısından da avantaj sağlayan e-posta görüşmeleri, katılımcılara zaman ve mekan açısından özgürlük tanıma, yanıtları üzerine düşünebilme ve geri bildirim imkanı verme ve araştırmacının baskınlığını ortadan kaldırma gibi literatürde vurgulanan olanakları (Creswell, 2017; James ve Busher, 2012) bağlamında da araştırmaya katkı sağlamıştır.

Hem yüz yüze görüşmelerde hem e-posta görüşmelerinde kullanılan açık uçlu soru formlarında katılımcılara öncelikle araştırmanın konusu ve amacı hakkında bilgi verilmiştir. Hazırlanan toplam 7 soru kapsamında katılımcılara amaç doğrultusunda,

- Türkiye’de gazetecilik eğitiminin mevcut durumuna ilişkin değerlendirmeleri,
- Bölümlerinin gazetecilik eğitimi açısından koşulları; alt yapı ve donanım (kadro durumu, mekan, teknolojik olanaklar) yönünden olanakları/olanaksızlıkları,
- Bölümlerinde son birkaç yıl içinde gazetecilik eğitimindeki güncel ihtiyaçlara yönelik çalışmaları (eğitim programlarında değişiklik, ders içeriklerini güncelleme, öğretim elemanlarının yetkinliklerini artırmaya yönelik eğitim faaliyetleri vb.); uygulamada yaşanan sorunlar ve çözüm yolları,
- Genel olarak ve özelde Türkiye’de çağdaş ve nitelikli bir gazetecilik eğitiminin gerekleri konusunda önerileri,

sorulmuş, ayrıca eklemek istedikleri noktalar varsa belirtmeleri istenmiştir. Katılımcıların görüşme sorularına verdikleri yanıtlar genel olarak araştırmanın amacı açısından tatmin edici düzeyde olmuş, sadece 1 katılımcıya görev yaptığı bölüm hakkında daha detaylı bilgi için yeniden ulaşılmış ve geri dönüş alınmıştır.

## Verilerin Analizi

Çalışmada, görüşmelerden elde edilen veriler nitel içerik analiziyle çözümlenmiştir. Nitel içerik analizi, nitel verinin belirgin ve/veya örtük anlamının sistematik biçimde tanımlandığı, verilerin bağlamına dayalı çıkarsamalara ve yorumlamaya imkan veren bir analiz yöntemidir (Schreier, 2012). Schreier (2012, s. 1-9), analiz konusu materyalin bir kodlama çerçevesine dayalı olarak kategorize edilmesi ve araştırma açısından anlam ifade eden verilerin kapsayıcı temalar çerçevesinde bir araya getirilip yorumlanması işlemi olarak açıkladığı nitel içerik analizini, sistematik, esnek ve verileri azaltan bir yöntem olarak tanımlamaktadır.

Görüşmelerden elde edilen büyük miktarda nitel veriyi analiz etmek için güçlü ve yaygın kullanılan bir yöntem olan nitel içerik analizi (Schreier, 2012, s.3-4), tüm bu özellikleriyle, görüşme tekniğiyle gerçekleştirilen bu çalışma açısından da elverişli bir analiz yöntemi olarak tercih edilmiştir. Çalışma kapsamında analizin ilk aşaması, tüm verilerin dökümünün yapılması ve okunması olmuştur. İkinci aşamada araştırma sorularından hareketle geçici bir kodlama çerçevesi oluşturulmuş, benzeşen ve farklılaşan veriler kodlanmıştır. Ardından verilerden çıkan kodlar da dikkate alınarak yeniden bir kodlama çerçevesi oluşturulmuş, tüm kodlar iki araştırmacı tarafından bir araya getirilip ayrı ayrı incelenmiştir. Son aşamada her iki araştırmacının üzerinde uzlaştığı ve ortak kodlardan hareketle oluşturulmuş üç ana tema belirlenmiş ve bulgular bu üç temel başlık/tema altında sunulmuş ve yorumlanmıştır. Verilerin analizinde ayrıca bağlamın ve deneyimlerin olabildiğince yansıtılabilmesi amacıyla 'zengin ve ayrıntılı betimleme' (Creswell, 2017) stratejisi doğrultusunda, katılımcılardan doğrudan alıntılara sık yer verilmeye çalışılmıştır.

## Bulgular ve Yorum

### Gazetecilik Eğitiminde Durum: "Devreden Sorunlar"

Türkiye'de gazetecilik eğitimiyle ilgili farklı tarihlerde gerçekleştirilmiş çalışmalar odaklanılan konu her ne olursa olsun gazetecilik eğitiminin durumuna dair hep olumsuz bir tablo ortaya koymuştur. İlgili literatürden izlenebildiği üzere, Türkiye'de gazetecilik eğitimi özellikle yükseköğretim politikalarından kaynaklı çözümsüz kalan sorunlara sahip bir alan konumundadır. Gazetecilik eğitiminin mevcut durumu hakkında görüşleri sorulduğunda katılımcı akademisyenler görev yaptıkları üniversitenin/fakültenin/bölümün niteliğine bağlı olarak da farklılık gösteren yanıtlar vermişlerdir. Bununla birlikte konuları ve bakış açıları farklılaşsa da katılımcıların gazetecilik eğitiminin durumunun eğitim sürecini çeşitli yönlerden etkileyen eğitim/yükseköğretim sistemindeki sorunlardan ve medya sektörünün durumundan bağımsız ele alınamayacağı konusunda hemfikir oldukları görülmüştür. *Görüşmecisi 1* Türkiye'de gazetecilik eğitiminin durumunun dünya genelinde de gözlenebilen yükseköğretim politikalarına dayalı sorunların ve medyadaki kriz ve belirsizliklerin izlerini taşıdığını belirtmektedir:

Gazetecilik eğitiminin durumu, Türkiye’de ve dünya genelinde başarılı olarak nitelendirilemez. Bu durumun ortaya çıkmasında genel olarak üniversite eğitimindeki sorunlar etkilidir. Üniversitelerin yetkinlikleri azalmış, toplumsal meşruiyetleri aşınmıştır. Piyasa koşulları diye özetlenebilecek etmenler bu olumsuz durumun başlıca nedenidir. Üniversitelerin bu sorunlu durumu, gazetecilik eğitiminde de görülüyor. Üstelik bir meslek olarak gazetecilik de, yine Türkiye’de ve dünya genelinde çok sorunlu hale gelmiştir. Bu durumun da nedeni piyasa koşullarıdır ve tipik göstergeleri de tekelleşme eğilimi, istihdam koşullarındaki bozulma ve editoryal bağımsızlığın kaybıdır. Tüm bu olumsuzluklar gazetecilik eğitimine de çeşitli boyutlarıyla yansımıştır.

*Görüşmeci 1* gibi, kamu üniversitesi geçmişine sahip ve halen vakıf üniversitesinde görev yapan *Görüşmeci 2* de, gazetecilik eğitimindeki mevcut duruma ilişkin değerlendirmesinde medya sektörünün gazetecilik eğitime de yansıyan yapısal sorunlarından söz etmekte ve gazetecilik eğitiminin fazla teorik ve sektörden kopuk olduğu şeklindeki yaygın genellemelere bu çerçevede eleştiri getirmektedir:

Türkiye’de gazetecilik eğitimi eğitilmiş gazeteciler yetişsin, meslek gereğince yapılabilsin diye ortaya çıkmıştır. Bugün geriye dönüp bakıldığında sektördeki gazetecilik eğitilmiş kişi sayısının arttığı ve gazeteciliğin çok geliştiği görülebilmektedir. Fakat sahiplik yapısından, sektörün daralmasından kaynaklı başka sorunlar ortaya çıkmıştır ve bunlar ister istemez mesleği ideal olarak yapılamaz hale getiren sorunlardır. Bugün mevcut duruma bakıldığında Türkiye’de gazetecilik sektörü ekonomik açıdan, etik açıdan, habercilik anlamında çok ciddi problemler yaşıyor. Fakat gazetecilik eğitime yansıyan şöyle bir durum var. Şöyle ki, sanki sektör çok mükemmel ve biz onlara uygun öğrenci yetiştiremiyoruz. Öyle bir şey yok. Gazeteciliğin geldiği noktada, biz aslında yine olması gerekeni yapmaya çalışıyoruz.

*Görüşmeci 1* ve *2* değerlendirmelerinde ayrıca temel eğitimden kaynaklı sorunlara da işaret etmiştir. İletişim fakültelerine temel eğitim anlamında eksik düzeyde öğrencilerin geldiğini belirten *Görüşmeci 2*, öğrencilerde Türkçe ve sosyal alanların liselerde geri plana itilmiş olmasından kaynaklı birikim eksikliğinin giderek daha fazla hissedildiğini, bu durumun gazetecilik eğitiminin niteliğini olumsuz etkilediğini ifade etmiştir. *Görüşmeci 1* de, hem gelen öğrenci niteliği hem de eğitimcileri kapsayacak şekilde eğitim sisteminin bütününe olumsuz etkilediğini düşündüğü “sözel-sayısal ayrımının geçersizliğini” vurgulamıştır. “Dil ve matematik yeteneklerinin birbirini desteklediğini” belirten *Görüşmeci 1* veri gazeteciliği gibi güncel uygulamaların gerekli olduğu günümüzde matematik bilgisinin hem öğretim elemanı hem öğrenci düzeyinde daha gerekli hale geldiğini kaydetmiştir.

Köklü gazetecilik bölümlerinden birinde akademisyen olan *Görüşmeci 7* de, gazetecilik eğitimindeki mevcut durumu, yine eğitim/yükseköğretim sistemine bağlı sorunlar, istihdam politikaları ve sektörün koşulları çerçevesinde şöyle değerlendirmektedir:

Türkiye’de gazetecilik eğitiminin durumuna bakıldığında, iletişim ve özelde gazetecilik eğitime ilişkin politikaları, öncelikle fakülte ve bölümlerin sayısı bakımından yanlış buluyorum. Neoliberal politikaların eğitime yansımalarının bir sonucu olarak Türkiye’deki kamu ve vakıf üniversitelerinin çoğunluğunda iletişim fakültesi ve bu fakültelerde gazetecilik bölümleri ve programları var. Bu durum en başta eğitimin niteliğini olumsuz etkiliyor. Diğer yandan sektörün ve bölüm mezunlarının çalışabileceği özel ve kamudaki alanların istihdam olanakları düşünüldüğünde her yıl mezun olan binlerce gencin yaşadığı sıkıntılara şahit oluyoruz. Öte yandan nitelikli kadro eksikliği başka bir olumsuz mesele. Biz eğitim kadrosu ve alt yapı bakımından genel olarak sorunlar yaşamasak bile gerek ÖSYM’nin belirlediği puan türü gerekse bulunduğumuz bölgenin

koşullarından dolayı başarılı öğrencilerin tercih etmemesi eğitimde ciddi sıkıntılar yaratıyor. Ayrıca gazetecilikte ortaya çıkan yeni iş yapma biçimlerine yönelik güncelleme ihtiyacı hepimiz için söz konusu ve özellikle pratik dersleri verecek uzman eğitim kadrosunun eksikliği hemen tüm gazetecilik bölümlerinde kendisini gösteriyor...

Gerek gazetecilik eğitiminin niteliğini birçok boyutuyla etkileyen eğitim sisteminden gerekse yeni ihtiyaçlardan kaynaklı gelişmiş fakülteleri de etkileyen sorunların yeni kurulmuş bölümlerde nasıl deneyimler yarattığı ise *Görüşmeci 3*'ün değerlendirmelerinden okunabilmektedir. *Görüşmeci 3*, medyanın yapısal sorunlarını, akademi-sektör gerilimini ve sektörle ilişkilene biçimlerini de kapsayacak şekilde gazetecilik eğitiminin durumuna ilişkin şunları aktarmaktadır:

Türkiye'de gazetecilik eğitimi devreden sorunlara sahip bir alan. Gazeteciliğin mevcut durumu ve dönüşümüyle ilgili bugün yeni boyutlar ve sorunlar var elbet fakat tekrarlayan sorunlar çoğu. Gazetecilik değişti, yapısal sorunları arttı. Türkiye'deki gazetecilik ortamı düşünüldüğünde nitelikli gazeteciliğe ihtiyaç var ve bu yönde sorumluluklarımız var. Gazetecilik eğitimcisinin sorumluluk anlayışıyla sektör beklentileri denilen şey uyumuyor tabii, dün de öyleydi. Bugün sektördeki çok boyutlu krizler nedeniyle her zamanki gibi günah keçisi pozisyonundayız. Öğrenci sayısının sürekli arttığı bir ortamda iletişim fakültelerinden ne mucize bekleniyor o da ayrı bir mesele. Bizim gibi yeni fakültelerde akademik kadronun hem nicelik hem nitelik anlamında zayıf oluşu çok temel bir sorun oluşturuyor. "İletişim fakültelerinde herkes ders verir" anlayışıyla plansız bir kadrolaşma sözkonusu. Eğitim, ağır ders yükü nedeniyle kişisel özveriye terk edilmiş durumda. Bilimsel araştırmaya zaman ayıramamak da, eşitsiz bir pozisyona sokuyor bizi hem kariyer hem eğitim açısından.

*Görüşmeci 3* gibi yeni fakültelerden birinde akademisyen olan *Görüşmeci 5* de, gazetecilik eğitiminin mevcut durumunu yine bölümündeki koşulların elverişsizliğine işaret ederek ortaya koymaktadır:

Günümüz koşullarında gazetecilik eğitiminin, gazetecilik bölümlerinin hantal bir yapıda olduğu söylenebilir. Bu durumun birçok nedeni var. Teknolojik gelişmelerle iletişim alanı çok hızlı ilerlemekte ve iletişim akademisyenlerinin bu hıza ayak uydurmaları neredeyse imkansız. Yeni gelişmelerden haberdar olmak hem zaman hem de maliyet isteyen bir durum. Ders ve idari yük hamallığı içinde boğulan ve yetersiz koşullar yüzünden araştırma imkanı bulamayan akademisyenler sadece bildiği konuya odaklanarak yüksek lise öğretmenliği yapmak zorunda kalıyorlar. Öncelikli bir sorun da benim açımdan gazetecilik alanı akademisyenlerinin formasyon sorunu. İletişim alanyazınına hakim akademisyenlerimiz var ama sektörden bihaber ve deneyimsiz olmaları analitik bir değerlendirme yaparak eğitim vermelerinin önüne geçiyor.

Katılımcıların gazetecilik eğitimine ilişkin durum değerlendirmeleri, deneyimlerine ve eğitim anlayışlarına göre farklılaşmaktadır. *Görüşmeci 5* akademik kadronun nicelik yetersizliğinin yanı sıra sektör deneyimini öncelikli bir ihtiyaç olarak vurgularken, köklü fakültelerden birinde görev yapan *Görüşmeci 6* ise, plansız kadrolaşmadan kaynaklı sorunlar yaşadıklarını belirtmekte ve gazetecilik eğitiminin mevcut durumuna ilişkin şunları kaydetmektedir:

Türkiye'de gazetecilik eğitiminin durumuna bakıldığında, sorunların önemli bir kısmını temel eğitim sorunuyla ilişkili görüyorum. Fakülteler güncel ve teknolojik gelişmelere bir şekilde ayak uydurup ellerinden geleni yapmaya çalışsa da gelen öğrencinin niteliği bağlamında ellerinin kollarının bağlı olduğunu düşünüyorum. Ayrıca akademik kadrolarımızda önceden planlama yapılmadığı ve yeni anabilim dalları oluştuğu için bazı şişkinlik ya da eksiklikler söz konusu.

Ancak bunları aşmak pek kolay değil. Akademi camiasında önemli sorunlardan biri de -bence ülkenin de önemli bir sorunu olan- insan kaynağı planlaması...

Gazetecilik bölümlerindeki güncel ve teknolojik gelişmelere dayalı yapılanma ihtiyacını, Türkiye'nin en köklü fakültelerinden birinde akademisyen olan *Görüşmeci 4* de, çalışma/uzmanlık alanı çerçevesinde temel bir mesele olarak ortaya koymaktadır:

Çalışma alanım dijital medya olduğundan gazetecilik eğitiminin mevcut durumuna, bu yöndeki gelişmelere bakarak yanıt vermem doğru olacaktır. Gazetecilik eğitiminde dinamik teknolojik girdileri ve beraberinde getirdiği yeni sorun alanlarını anlama ve ders içeriklerine ekleme konusunda eksiklikler var. Özellikle herkesin amatör biçimde bilgi üreticisi ve dağıtıcısı haline gelmesiyle birlikte gelen yeni sorun alanlarına ve robot gazetecilikle daha da artacağı düşünülen istihdam sorununa çözüm bulan bir gazetecilik eğitiminin nasıl olacağı sorusuna tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de yanıt bulmak güç. Mevcut ekonomik modellerin de çöktüğü bir dönemdeyiz. Teknolojik gelişmeler zaten mevcut olan sorun alanlarını çoğalttığı gibi yenilerine de neden oluyor. Bu gelişmelere karşılık verecek bir eğitim anlayışına ihtiyaç olduğunu düşünüyorum.

Görüşmecilerden her biri, çağın gereklerine uygun bir gazetecilik eğitimi anlayışı geliştirmenin gereğini vurgulamakla birlikte, özellikle daha yakın tarihte kurulan iletişim fakültelerinde görevli akademisyenler, altyapı-donanım yetersizliğine ve kadro eksikliğine önemli bir sorun olarak işaret etmişlerdir. Ayrıca görüşmecilerin çoğunun, gelen öğrenci niteliğinin gazetecilik eğitimindeki etkisini, çeşitli yönlerden vurgulama gereği duydukları görülmektedir.

## **Gazetecilik Eğitiminde Değişim İhtiyacı: Uygulamalar, Arayışlar, Eşitsizlikler**

Çalışmanın literatür bölümünde de değinildiği üzere, günümüzde tüm dünyada gazetecilik eğitimcileri, gazetecilikteki gelişmelere uyumlu bir eğitim programı oluşturabilme arayışındadır. Türkiye'de de gazetecilik öğretim programlarının yeniden gözden geçirildiği, programlara yeni derslerin eklendiği ya da mevcut ders içeriklerinde güncellemeye gidildiği gözlenmektedir. Görüşülen gazetecilik akademisyenleri, buldukları fakültelerdeki mevcut koşullar çerçevesinde yürütülen öğretim programı güncelleme çalışmalarını hakkında bilgi verirken, bu güncellemelerin neden ihtiyaç haline geldiği ve gazetecilik eğitiminin sorunları ve geleceği açısından ne ifade ettiği konusunda da çeşitli ve çarpıcı ipuçları sunmuşlardır.

*Görüşmeci 7*, "medya sektöründe ve gündelik hayatta giderek etkin hale gelen dijital iletişim teknolojilerinin, gazetecilik pratiklerini, içeriğini ve okuyucu/kullanıcının konumunu da etkilediğini", bu gelişmeler karşısında güncelliği yakalamak amacıyla müfredata yeni dersler eklediklerini kaydetmiştir:

Örneğin 'Web Ortamında Haber Sunum Teknikleri', 'Ses ve Görüntü Düzenleme', 'Animasyon' vb. dersler mesleki alandaki dönüşüme uyum amacıyla eğitim programımıza eklenirken, diğer taraftan sorumlu insan/gazeteci yetiştirme adına 'İnsan Hakları', 'Toplumsal Cinsiyet' odaklı dersler dahil edilmiş, var olanların içerikleri gözden geçirilmiştir. Ancak gazetecilikteki yeni iş yapma biçimlerine ve gazeteciliğin ihtiyaçlarına yönelik güncelleme yapmak kadar önemli olan başka bir şey de bu dersleri hakkıyla verebilecek nitelikli eğitimcilerin olması...

Görüşmeci 7'ye göre, "sektördeki dönüşümlere yönelik güncellemeler yanında öğrencilere entelektüel birikim ve etik sorumluluk kazandıracak dersler hayati önem taşımaktadır. Bu nedenle gazetecilikte teorinin de çok önemli olduğunu vurgulayan Görüşmeci 7, mesleki/teknik becerinin kuramsal altyapıyla desteklenmesi gerektiği, aksi takdirde bir gazetecinin/gazeteci adayının teknikerlikten öteye gidemeyeceği görüşündedir. Görüşmeci 4 de, bu görüşe koşut biçimde, iletişim/gazetecilik eğitiminde yıllardır tartışılan teori-pratik ikiliğinin aşılması gerektiğini, dünyadaki öncü gazetecilik okullarında bu yönde bir eğilim olduğunu belirtmiş, bu eğilimleri takip ederek gazetecilik programlarına yeni dersler eklediklerini kaydetmiştir. Köklü bir bölüm olarak akademik kadro ve altyapı konusunda şanslı olduklarını belirten Görüşmeci 4, yapılan düzenlemeler hakkında şunları aktarmaktadır:

Gazeteciler için "programlama dili" ve "veri gazeteciliği" gibi dersler, ders programımıza eklenmiş durumda. Gazeteciler için programlama dili dersimiz için yakında öğrenci alabileceğimizi umuyorum. Dersin içeriği ABD ve Avrupa ülkelerindeki benzer ders içeriklerine paralel şekilde HTML, CSS, basit düzeyde JavaScript öğretimini kapsıyor. Öğrencilerin ders sonunda kendi web sayfalarının kodlarını yazabilmelerini amaçlıyoruz. Açıkçası asıl hedef, temel kodlama mantığını öğretmek. İlgi duyan öğrenciler zaten diğer programlama dillerini öğrenebilecektir.

İletişim teknolojisindeki gelişmelerin gazeteciliğe etkisini ve çağın gereklerini gözeterek öğretim programlarında birtakım güncellemeler yaptıklarını belirten Görüşmeci 3 de, akademik kadro, bilgisayar donanımı ve mekan konusunda eksiklerinin olduğunu ekleyerek bölümlerindeki düzenlemeler hakkında şu bilgileri vermektedir:

Nitelikli gazeteciliğe ihtiyaç duyulan bir dönemdeyiz. Bu ihtiyacı yanıtlayacak şekilde öğretim programlarında bazı düzenlemelere gidiliyor imkanlar dahilinde. 'Veri haberciliği', 'sosyal medya ve gazetecilik' dersleri bu ihtiyaçtan programa eklendi. Kadro eksikliği nedeniyle dışarıdan uzman desteği sağlamaya çalışıyoruz yine koşullar elverdiği ölçüde. Hep teknolojiye vurgu yapıyor ama öğrencilere hem okuma-yazma hem genel kültür açısından katkı anlamında, edebiyat ve yazılı anlatımın geliştirilmesine yönelik dersleri müfredata dahil ettik. 'Gazete yazı türleri', 'röportaj teknikleri' gibi dersleri dünyadaki örneklerle de bakarak güncelledik. Diğer alan derslerinin içeriklerini de gözden geçiriyoruz. Örneğin Etik dersini, yeni medya boyutu olmadan, 'Haber toplama ve yazma'yı gazeteciliğin yeni mecralarını, kaynaklarını ele almadan vermek mümkün değil günümüzde.

Görüşmeci 6, multimedya yayıncılığı hedefleyen bir bölüm olarak buna yönelik projeler yürüttüklerini, bu kapsamda akademik kadronun eğitimi ve yeni derslerin açılması yönünde çalışmaların sürdüğünü belirtmekle birlikte, gazetecilikte nitelikli insan gücüne teknolojiye daha fazla ihtiyaç olduğu görüşündedir: "Eskiden gazeteler teknoloji harikası bilgisayarlarla çıkmıyordu. Bugün teknoloji elimizin altında ama onu kullanacak yaratıcı, üretken, çalışkan, hevesli gençlere daha çok ihtiyacımız var."

Gazetecilikte ve gazetecilik eğitiminde teknolojinin önemini vurgulamakla birlikte fetişleştirilmesini doğru bulmadığını belirten Görüşmeci 2'ye göre "önemli olan teknolojinin kaliteli içerik üretimi için kullanılabilmesidir". Görüşmeci 2, kuram ve uygulamanın birbirini desteklediği bir öğretim programı oluşturma uğraşında olduklarını, yeni teknolojilerin getirdiği değişikliklere paralel olarak, 'veri gazeteciliği', 'yeni medya programlama dili', 'dijital içerik üretimi' gibi güncel gerekliliklere uygun

derslerden oluşan geniş bir seçmeli ders havuzu oluşturduklarını kaydetmiştir. *Görüşmeci 2* ayrıca, fakültelerinin çeşitli açılardan avantajlı konumu ve olanakları dolayısıyla, uygulama ve güncel sorunları kavramada öğrencilere katkı sağlayacak meslek mensuplarıyla atölye çalışması ve konferans türü etkinliklerle sık sık bir araya geldiklerini belirtmiştir. *Görüşmeci 2*'nin açıklamaları, gelişmiş kentlerdeki, özellikle daha geniş ekonomik olanaklara sahip özel üniversitelerdeki fakültelerin, medya/gazetecilik alanında çalışan kişilere ulaşabilmek ya da akademi/medya çevrelerinden uzmanların bir araya geldiği eğitim platformlarına katılabilmek açısından avantajlı konumda olduğunu göstermektedir. Öte yandan *Görüşmeci 3* gibi, yeni fakültelerin gerek coğrafi konum gerekse altyapı-donanım eksikleri bakımından bu yöndeki olanaksızlıklarını vurgulayan *Görüşmeci 5*, bölümlerinde gerek stajın gerekse uygulama sahasındakilerle etkileşimin dar bir çerçevede yürütüldüğünü, genelde yerel medya kuruluşlarıyla sınırlı kaldığını ifade etmiştir. *Görüşmeci 5*, kısmen buldukları bölgeden kaynaklandığını belirttiği öğretim elemanı eksiği dolayısıyla TRT bölge müdürlüğü çalışanlarından destek aldıklarını, mevcut koşullarda grafik ve web tasarımı üzerine derslerin sayısını artırmak dışında müfredatta "günümüz iletişim dünyasının beklentileri doğrultusunda" bir güncellemeye gidilemediğini kaydetmiştir.

*Görüşmeci 1*, yeni medya odaklı yapılandırılan bölümlerinde müfredatın geleneksel gazetecilik ve gazetecilik eğitimindeki sorunları bir ölçüde aşmak üzere biçimlendirildiğini ancak bunda ne kadar başarılı olunabileceğinin zamanla anlaşılacağını belirtmiştir. Teknolojik gelişmelerin özenle takip edilmesi gerektiğini vurgulamakla birlikte *Görüşmeci 1* gazetecilikteki gelişmeler karşısında "müfredat güncellenmenin" üniversitelerde neredeyse fetiş haline gelen bir uygulama olduğuna işaret etmiştir. Kendi fakültelerinin de aynı eğilimde olduğunu belirten *Görüşmeci 1*, müfredatta sık değişikliğe gidilmesinin doğru olmadığı görüşündedir:

Her teknolojik "yeniliğin" hemen müfredata yansıtılmasından kaçınılmalıdır. Aksi takdirde teknolojik yeniliklerin arkasında nefes nefese kalmış ve sürekli geç kalan bir bölüm müfredatı ortaya çıkacak, her öğrenilen hızla eskiyecek ve öğrencilerin geleceği belirsizleşecektir.

## Başka Bir Gazetecilik Eğitimi Mümkün (mü): Öneriler

İlgili literatürle de ortaya konulduğu üzere gazetecilik eğitiminde sektörü temel bir parametre olarak ele alma eğilimi yaygındır. Görüşülen akademisyenlerin ise genel olarak nitelikli bir gazetecilik eğitiminin gerekleri konusunda farklı bakış açılarıyla da olsa bu yerleşik anlayışı sorguladıkları görülmüştür. Gazetecilik eğitiminde iş piyasasının beklentilerini ve teknik beceriyi önceleyen bir yaklaşımdan kaçınmak gerektiğini belirten *Görüşmeci 1*'e göre "nitelikli bir gazetecilik eğitimi için asıl olan, temel bir sosyal bilim anlayışının temel teknolojik yetkinlikler eşliğinde öğretilmesidir". Günümüz koşullarında gazetecilik eğitiminde idealden ziyade mevcut sorunları aşmaya dönük alternatif arayışlara yönelmek gerektiği düşüncesinde birleşen *Görüşmeci 1* ve *Görüşmeci 3*'ün bu yöndeki önerileri sırasıyla şöyledir:

Bugün, ideal bir gazetecilik eğitimi mümkün değildir, çünkü gazetecilik mesleğinin ideali kaybolmuştur... Ancak 'daha iyi bir gazetecilik eğitimi' üzerine kafa yorulabilir. Bunun için

geleneksel medya yapılanmasının ve dijital toplumun sürekli ürettiği verilere dayalı yeni bir gazetecilik anlayışını amaçlayan eğitim mümkündür.

....

“Kaliteli içeriğin önemine, teknolojik gelişmelerin bu yönde kullanılması gerektiğine işaret eden bir gazetecilik eğitimi anlayışının geliştirilmesi gerekiyor. Sektörde de bu tür bir anlayışa ihtiyaç var tabii ama en azından akademi bu anlayış ve yönelimde olmalı. Bunun için de akademik eğitimin öncelenmesi ve niteliğinin artırılması gerekiyor.

Katılımcı akademisyenlerin ortak değindikleri noktalardan biri, öğrencileri nitelikli içerik üretimine yönlendirecek bir eğitim anlayışının geliştirilmesi ihtiyacıdır. “Biz öğrencimize iyi içerik üretimini öğretebilirsek gerisi gelir” diyen *Görüşmeci 2’ye* göre iyi bir gazetecilik eğitimi için gerekli olan, gazeteciliğin özündeki hikaye oluşturabilme yetisinin canlandırılması ve dijital teknolojinin bu yönde sağlayabileceği olanaklara dikkat çekilmesidir:

Gazeteciliğin özü değişmiyor, neticede gazetecilik gazeteciliktir. Bugün sadece teknolojik gelişmeler gazetecilik ve onun eğitimi açısından nasıl imkanlar sağlayabilir, onu tartışıyoruz. Gazetecilik yeni medyayla önemli fırsatlara sahip oldu. Ancak önemli olan dijitalin sağladığı olanakların nasıl kullanıldığı ve daha iyi içerik üretimi için bir avantaj olarak değerlendirilebilmesi. Gazetecilikte özgün içerik üretebilmek, hikaye anlatabilmek çok önemli. Bu nedenle derslerimizi buna göre oluşturmalı ve dijital teknolojinin içine doğmuş gazeteci adaylarını, yeni medyanın içerik üretimi açısından avantajlarını keşfetmeye yönlendirebilmeliyiz. Edebi gazetecilik gibi, iyi hikayeyi, toplumsal sorunları ve araştırmacılığı merkeze alan formlara ağırlık vermek bu noktada önem kazanıyor.

*Görüşmeci 4* ise, nitelikli içeriğin ve teknolojinin bu yöndeki olanaklarının gazetecilik eğitimindeki önemini vurgulamakla birlikte, öğrencileri gerek yeni haber üretim pratikleri gerekse teknolojinin olumlu ve olumsuz boyutları hakkında bilgilendirmek gerektiğine dikkat çekmektedir. “Algoritmalarından kaynaklanan etik sorunlar, kişisel verilerin korunması gibi güncel konuların ders içeriklerine eklenmesi gerekiyor” diyen *Görüşmeci 4*, gerek bu konuların gerekse web tasarımı, veri gazeteciliği, programlama dili gibi derslerin güçlü bir kuramsal bağlam gerektirdiğini belirtmiş, bu nedenle “kuram-pratik dikotomisinin aşıldığı bir eğitim anlayışının geliştirilmesi gerektiğini” kaydetmiştir.

*Görüşmeci 4* gibi kuram-pratik ayrımının geçersizliğine işaret etmekle birlikte, gazetecilik eğitiminin, fakülteadaki mevcut öğretim kadrosunun uzmanlık alanı ve talepleri çerçevesinde derslerle doldurulmuş öğretim programlarına mahkum edilmemesi gerektiğini vurgulayan *Görüşmeci 7* de önerilerini şöyle sıralamıştır:

Teori ve pratik dengesi kurulmuş, medya alanındaki dönüşümleri de içeren, güncellenebilir ve sürdürülebilir bir müfredatın hazırlanması ve ders dağılımında öğretim üyesinin yetkinliğinin belirleyici olması gerekiyor. Müfredat hazırlık sürecinde paydaşlarla (medya temsilcileri-sivil toplum örgütleri-mezunlar- akademisyenler-gazetecilikle ilgili dernek ve cemiyetler) bir araya gelinmelidir. Müfredatta alan bilgisi, genel kültür, uygulamalı derslerin yanında çevreye, insan haklarına duyarlı, dili etkin kullanabilen, etik bilincine sahip öğrencilerin yetiştirilmesi için gerekli derslere sayı ve kredi açısından yeterli oranda yer verilmelidir. Dersler, göstermelik değil, öğrencilerin bilgileri içselleştireceği şekilde olmalıdır. Öğretici kadro, güncel gelişmeleri takip etmeli, kendini sürekli geliştirmelidir ve bu yönde olanaklara sahip olmalıdır.

Nitelikli bir gazetecilik eğitimi için öğretim elemanlarının kendilerini geliştirmesi ve bu yönde desteklenmesi gerektiğini belirten *Görüşmeci 7*'ye koşut olarak *Görüşmeci 5* de, aynı ihtiyacı yeni fakültelerdeki sorunları vurgulayarak ortaya koymakta; "öncelikle öğretim üyelerinin yoğun ders yükünden kurtarılması, zaman, maliyet ve mental olarak kendilerini geliştirecek imkanlara kavuşmaları gerektiğini" kaydetmektedir.

Katılımcıların, nitelikli bir gazetecilik eğitiminin gerekleri konusunda önerilerini aktarırken genel olarak, gazeteci adaylarına, teknolojik gelişmelerin gazetecilikte yarattığı dönüşümü teoride ve pratikte kavrayabilecekleri ama asıl olarak gazeteciliğin teknolojiden ve onun kullanım bilgisinden öte bir değeri olduğunun farkına varabilecekleri bir eğitim programı sunabilmenin önemine dikkat çektikleri görülmektedir. Öte yandan, tüm dünyada gazetecilik eğitiminin niteliği ve geleceğine ilişkin tartışmalarda da yinelenen bu hedefin, özellikle eğitim sistemindeki aksaklıklar nedeniyle Türkiye'de zorlu bir mücadele konusu haline geldiği de yine verilen yanıtlardan izlenebilmektedir. *Görüşmeci 6* "nasıl bir gazetecilik eğitimi" sorusunun yanıtının, "Nasıl bir dünyada ve ülkede yaşamak istiyoruz" sorusuyla başladığını ifade etmiştir. Eğitim sisteminden kaynaklı temel bir takım sorunların aşılması gerektiğini belirten *Görüşmeci 6*, metaforik bir anlatımla, aksi takdirde yapılanların, "iskeleti çürük bir binanın çatısını tadilata kalkışmak gibi", sorunlara geçici çözümler sunan girişimler olacağını vurgulamıştır.

## Sonuç ve Öneriler

Türkiye'de gazetecilik bölümlerinin gazetecilik alanındaki güncel gelişmeler karşısındaki durumunu konunun en yoğun muhatabı olan gazetecilik akademisyenlerinin deneyimleri çerçevesinde incelemenin önemli olduğu düşüncesinden hareketle tasarlanan bu çalışmada, gazetecilik eğitiminin ilgili literatüre de çeşitli boyutlarıyla konu olan çok yönlü sorunlarının mevcut konjonktürde nasıl deneyimler ortaya çıkardığı saptanmaya çalışılmıştır.

Çalışma kapsamında yapılan görüşmeler, gazetecilik bölümlerinin eğitim programlarının güncellenmesi başta olmak üzere, gazetecilikteki gelişmeler doğrultusunda bir yapılanma süreci içinde olduklarını, öte yandan özellikle eğitim/yükseköğretim politikalarından kaynaklı çok yönlü sorunların bu yöndeki uğraşları çeşitli açılardan zorlaştırdığı tespit edilmiştir. Görüşmeler, özellikle yakın tarihte kurulan bölümlerde akademik kadro eksikliği, gelen öğrenci niteliği, altyapı ve donanım yokluğu gibi çeşitli ve temel nitelikte sorunlar nedeniyle gazetecilik eğitiminin güncel ihtiyaçlarına yanıt verme konusunda eşitsizlikler yaşandığını göstermiştir. *Görüşmeci* akademisyenlerin deneyimleri, henüz 90'lı yıllarda iletişim fakültelerinde ve bölümlerdeki plansız artışta "miyop siyasal politikaların" belirleyiciliğine ve endüstriye işgücü yetiştirmeye yönelik eğitimin yaratacağı potansiyel sorunlara işaret etmiş olan İnal (1996)'ın öngördüğü olumsuz tablonun, fakülte ve öğrenci sayısında patlamanın yaşandığı günümüzde somut bir gerçekliğe dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Nitekim görüşmeciler, eğitimin niteliğini olumsuz etkileyen temel sorunlardan sayıları giderek

artan mezunları bekleyen güvencesiz iş koşullarına kadar benzer ya da farklı boyutlarıyla gündeme getirdikleri meseleler çerçevesinde hem bunların çözümsüz hale geldiğine hem de gazetecilik eğitiminin güncel ihtiyaçları ve geleceğine ilişkin uğraşları sektöre uğrattığına işaret etmişlerdir.

Üniversiteleri geliştirmekte olan şehirler açısından bir kalkınma aracı, iletişim fakültelerini de üniversitelerin imaj stratejisinin bir parçası haline getiren politik tercihler nedeniyle (Dağtaş, 2011; Kaderoğlu Bulut ve Çomu, 2021) sayıları giderek artan fakülte ve bölümlerde yeterli koşulların oluşturulamaması, görüşmecilerin de dile getirdiği üzere eğitimin niteliğini olumsuz etkilemektedir. Yeni fakültelerde/bölümlerde görev yapan görüşmeciler, gazetecilik eğitiminin güncel ihtiyaçları doğrultusunda bir eğitim verebilmenin önemini ve bu yöndeki faaliyetlerini aktarıırken, akademik kadro eksikliğini nicelik ve nitelik açısından temel bir sorun olarak vurgulamışlardır. Akademik kadro eksikliğini yanı sıra dile getirilen mekan ve teknik donanım yetersizlikleri ve öğretim elemanlarının yoğun ders yükü vb. sorumlulukları göz alındığında, hızla gelişen teknolojiye ve günümüz medya düzeninin gereklerine uyum sağlama uğraşlarının, yeni fakültelerde/bölümlerde tam bir kriz yönetimi halini aldığı görülmektedir. Bununla birlikte, gazetecilikteki gelişmelerle ortaya çıkan ihtiyaçlara yanıt verebilecek nitelikte akademik kadro ihtiyacı, görüşmecilerin geneli tarafından dile getirilmiş, öğretim elemanlarının alandaki güncel gelişmeleri takip etmeye ve yetkinliklerini artırmaya yönelik araştırma-geliştirme faaliyetlerinin desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Görüşmecilerin gazetecilik eğitiminin mevcut durumu ve güncel ihtiyaçlarına ilişkin aktardıkları, temel eğitimdeki nitelik kaybının tüm yükseköğretim düzeyindeki eğitim kurumları gibi gazetecilik bölümlerine de bir sorun olarak yansıdığını ortaya koymaktadır. Gelen öğrencinin nitelikli bir gazetecilik eğitimi için yeterli altyapıya sahip olmadığı görüşmecilerin geneli tarafından dile getirilirken, sözel puan türünde öğrenci alınması ve öğrencilerin asgari düzeyde matematik bilgisinden yoksunluğu bir sorun olarak ifade edilmiştir. Bir görüşmeci ayrıca güncel gazetecilik pratiklerinin temel kodlama ve matematik bilgisi gerektirdiğini belirterek, bunun öğretim elemanları açısından da bir gereklilik haline geldiğini vurgulamıştır.

Gazetecilikteki gelişmeler, gazetecilik eğitiminde de bir güncelleme ihtiyacı ortaya çıkarırken teknoloji kaçınılmaz olarak önemli bir parametre olarak ortaya çıkmakta, bu durum gazetecilik bölümlerini, mevcut iş piyasasındaki eğilime koşut olarak teknik beceri odaklı bir müfredat geliştirmeye yönlendirmektedir. Bununla birlikte görüşülen gazetecilik akademisyenlerinin güncel ve nitelikli bir gazetecilik eğitime ilişkin faaliyetleri ve önerileri kapsamında genel olarak sektörü merkeze alan eğitim yaklaşımını sorguladıkları görülmüştür. Gazetecilik eğitiminde kuram-pratik, akademi-sektör gibi yerleşik ayrımların, tekniğe odaklı ve teknolojik yenilikleri fetişleştiren yaklaşımların sorunlu ve geçersiz olduğu, akademik ve mesleki eğitimin bütünlüklü bir yaklaşım gerektirdiği ifade edilmiştir.

Çalışmada, farklı nitelikteki gazetecilik bölümlerinden ve alanda kıdemli öğretim üyeleri olmaları dışında bir kriter gözetilmeksizin örnekleme dahil edilen görüşmecilerin, eğitim anlayışları ve önerileri bağlamında genel eğilimi temsil ettiği

söylenemez. Nitel yaklaşıma göre tasarlanan, dolayısıyla genellebilir sonuçlar hedeflemeyen bu çalışma, gerek araştırma yaklaşımı gerek katılımcıların sayısı bakımından sınırlılığa sahiptir ve konu, daha geniş kapsamlı çalışmaları gerektirmektedir. Bununla birlikte araştırma katılımcılarının dile getirdikleri konu ve sorunların, diğer bölümleri/öğretim elemanlarını da ilgilendirdiği, en azından deneyimleri hakkında ipucu oluşturduğu ifade edilebilir. Bu noktada, gazetecilik bölümlerindeki deneyimlere odaklı çalışmaların artması ve eğitim bileşenini merkeze alan araştırmaların yaygınlaşması önem kazanmaktadır. Araştırma bulgularının da ortaya koyduğu üzere, gazetecilik eğitiminin, neoliberal politikaların küresel ve yerel ölçekte eğitim/yükseköğretim sistemine ve haber endüstrisine etkilerinden, Tokgöz'ün (2003) işaret ettiği, medya-sermaye-teknoloji-eğitim politikası gibi değişkenler arasındaki ilişkilerden bağımsız ele alınamayacağı açıktır. Eğitim politikalarından kaynaklı sorunların diğer bileşenler üzerindeki derin etkisine rağmen Türkiye'de gazetecilik eğitimi araştırmalarında geri planda kaldığı, neoliberal politikaların gazetecilik eğitimindeki çok yönlü etkisini ve/veya geleneksel eğitim yaklaşımlarını sorgulayan çalışmalara ihtiyaç olduğu görülmektedir. Esasen eleştirel pedagojik anlayışın geliştirilmesinin güncel koşullarda gazetecilik eğitiminde bir zorunluluk olduğunu savunan Creech'in (2021) önerdiği bu eğitim modeli, 90'lardan bu yana dünyadaki tartışmalar çerçevesinde Türkiye'de de farklı çalışmalara konu olmuş ve önemi vurgulanmıştır (İnal, 1996, Yıldırım, 2006, Dursun, 2013). Bununla birlikte sektörü temel alma eğilimi, diğer alanlarda olduğu gibi gazetecilik eğitiminde de eğitim programlarının iş yaşamına göre yapılandırılmasıyla sonuçlanmış, alandaki çalışmalar da bu duruma koşut olarak sektör talepleri ve müfredata yoğunlaşmış, dolayısıyla eğitim bileşeni birçok boyutuyla genelde göz ardı edilmiştir. Bu noktada, gelecek çalışmalarda eleştirel pedagojinin iletişim/gazetecilik eğitimine güncel konjonktürde sağlayabileceği olanaklara odaklanmanın ve geleneksel öğretim programlarının bu bakış açısıyla yeniden gözden geçirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Türkiye'de, mevcut sorunlara her geçen gün yenilerinin eklendiği gazetecilik eğitimi alanında, özellikle eğitim politikaları ve anlayışı üzerine bütüncül analizlere ihtiyaç vardır. Gerek politika yapıcılar gerek akademisyenler bu sorunlara yeterince eğilmediği sürece gazetecilik eğitimindeki sorunlar sarmalının daha da büyüyeceği göz ardı edilmemelidir.

**Etik Kurul Onayı:** Araştırma için etik kurul onayı alınmıştır.

**Bilgilendirilmiş Onam:** Gerekli değil.

**Hakem Değerlendirmesi:** Dış hakem değerlendirmesi.

**Yazarların Katkısı:** Fikir – ; Tasarım -.; Verilerin Toplanması ve İşlenmesi -.; Danışmanlık –Verilerin Analizi ve Yorumu - ; Alanyazın Taraması –; Yazma - ; Eleştirel Değerlendirme -Tüm yazarlar. Bu bilgilerde yazar katkıları eksik olmuş. Şöyle olmalı: Yazarların Katkısı: Fikir – M.G., M.G.; Tasarım - M.G., M.G.; Verilerin Toplanması ve

İşlenmesi - M.G., M.G.; Danışmanlık –Verilerin Analizi ve Yorumu - M.G., M.G.; Alanyazın Taraması – M.G., M.G.; Yazma - M.G., M.G.; Eleştirel Değerlendirme -Tüm yazarlar.

**Çıkar Çatışması:** Yazarlar herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.

**Finansal Açıklama:** Yazarlar bu çalışmanın herhangi bir finansal destek almadığını beyan etmişlerdir.

## Kaynaklar

- Atabek, Ü. (2000). *İletişim eğitimi ve teknoloji*. 1. Ulusal İletişim Kongresi Bildiriler Kitabı, İstanbul.
- Atabek, Ü. ve Atabek, G.Ş. (2014). İletişim eğitiminde farklı perspektifler: Öğrenciler, akademisyenler ve meslek mensuplarının iletişim eğitimi hakkındaki tutumları. *İletişim Araştırma ve Kuram*, 38, 148-163.
- Brown, W. (2017). *Halkın çözülüşü: Neoliberalizmin sinsi devrimi*. B. E. Aksoy. (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Creech, B. (2021). *Journalism education for the digital age: Promises, perils, and possibilities*. NY: Routledge.
- Creswell, J.W. (2017a). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. S. B. Demir (Çev. Edt.). Ankara: Eğiten Kitap.
- Creswell, J.W. (2017b). *Eğitim araştırmaları: Nicel ve nitel araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi*. H. Ekşi. (Çev. Edt.). İstanbul: Edam Yayınları.
- Dağtaş, E. (2011). Üniversite-sanayi işbirliği perspektifinden Türkiye'deki iletişim eğitimine ilişkin bir değerlendirme. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 15, 32-48.
- Deuze, M. (2006). Global journalism education: A conceptual approach. *Journalism Studies*, 7(1), 19-34. <https://doi.org/10.1080/14616700500450293>
- Dinçer, Ö., Kaderoğlu Bulut, Ç., ve Çomu, T. (2021). Türkiye'de yükseköğretim politikaları bağlamında gazetecilik bölümleri: Karşılaştırmalı bir inceleme. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, 37, 193-214.
- Durna, T., Özarslan, Z. ve Öğün Emre, P. (2020) Dijital çağda gazeteciliğin geleceği ve eğitimi. Özarslan, Z. Durna, T. ve Öğün Emre, P. (Ed.). *İçinde, Sayısal eşitsizlikler ve gazeteciliğin geleceği*. (s.3-55). Ankara: um:ag Yayınları.
- Dursun, Ç. (2013). *İletişim kuram kritik*. Ankara: İmge Yayınları.
- Emre, B. K. ve Özgün, Y., (2010). Eğitimde neo-liberal politikalar: Türkiye'de iletişim fakültelerinin dönüşümü. N. Ergüneş ve S. Alçın (Ed.). *İçinde, Neo-liberal dönüşüm sürecinde üniversiteler* (s.75-91). İstanbul: Tarem Yayınları.
- Gasher, M. (2015). What is journalism education for? Allen, G., Craft, S., Waddell, C. ve Young, M. L. (Ed.), *İçinde, Toward 2020: New directions in journalism education* (s.105-110). Toronto, Canada: Ryerson Journalism Research Centre.
- Gaunt, P. (1992). *Making the newsmakers: International handbook on journalism training*. Westport, Conn: Greenwood Press.
- Giroux, H.A. (2019). Tehlikeli düşünmek: Otoriter zamanlarda yükseköğretimin rolü. M. Kurdoğlu (Ed.), *İçinde, Neoliberalizm, bilgi ve üniversiteler: Eleştirel yükseköğretim araştırmalarına giriş* (s.281-292). İstanbul: Notabene Yayınları.
- Glesne, C. (2012). Nitel araştırmaya giriş. (Çev. Ed.). A. Ersoy ve P. Yalçinoğlu, Ankara: Anı Yayıncılık
- Goodman, R. ve S., Steyn, E. (2017). *Global journalism education in the 21st century: Challenges and innovations*. Austin, TX: Knight Center for Journalism in the Americas: University of Texas.
- Hamzaoğlu, O. (2011). Sermaye-iktidar-üniversite şemsiyesi altında bilimsel bilgi üretmek. Ercan, F. ve Korkusuz Kurt, S. (Ed.), *İçinde, Metaleşme ve iktidarın baskısındaki üniversite*. (s.75-85). İstanbul: Sav Yayınları.
- Hughes, M. ve O'Neill, D. (2019). Challenging neoliberalism: Standing up for the 'academic' in the curriculum. *Journalism Education*, 8(1), 83-91.
- İnal, A. (1996). *Haberi okumak*. İstanbul: Temuçin Yayınları.
- James, N. ve Busher, H. (2012). Internet interviewing. J. F. Gubrium, J. A. Holstein, A. B. Marvasti ve K. D. McKinney (Ed.). *İçinde, The Sage handbook of interview research: The complexity of the craft* (s.177-192) Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Karaduman, M. ve Akbulutgiller, B. (2017). Türkiye'de gazetecilik eğitimi: Lisans müfredat programları karşılaştırması. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 16(4), 1161-1181.
- Kümbetoğlu, B. (2005). Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma. İstanbul: Bağlam Yayınları

- Laçiner, M. S. (2014). Türkiye’de gazetecilik eğitimi: Güncel durum, sorun alanları ve çözüm önerileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 17(2), 87-104.
- Mensing, D. (2010). Rethinking [again] the future of journalism education. *Journalism Studies*, 11(4), 511-523. <https://doi.org/10.1080/14616701003638376>
- Nalçaoğlu, H. (1999). Türkiye’nin yeni üniversite düzeni: Kriz ve kalite. *Doğu Batı*, 7, 37-107.
- Önder, İ. (2011). Üniversite özerkliği, bilimsel özgürlük ve demokrasi. Ercan, F. ve Korkusuz Kurt, S. (Ed.). *İçinde, Metalaşma ve iktidarın baskısındaki üniversite* (s. 177-195). İstanbul: Sav Yayınları.
- Özbek, M. (1992). İletişim eğitimi üzerine. *İLEF Yıllık*, 92, 307-327.
- Özbudun, S. (2011). Üniversitelerde “başkalaşım” ve aydınlar. Ercan, F. ve Korkusuz Kurt, S. (Ed.), *İçinde, Metalaşma ve iktidarın baskısındaki üniversite* (s. 87-92). İstanbul: Sav Yayınları.
- Schreier, M. (2012). *Qualitative content analysis in practice*. London: Sage Publications
- Richardson, N. (2017). Fake news and journalism education. *Asia Pacific Media Educator*, 27 (1), 1-9. <https://doi.org/10.1177/1326365X17702268>
- Tokgöz, O. (2003). Türkiye’de iletişim eğitimi: Elli yıllık bir geçmişin değerlendirilmesi. *Kültür ve İletişim*, 6 (2), 7-32.
- Uzun, R. (2007). İstihdam sorunu bağlamında Türkiye’de iletişim eğitimi ve öğrenci yerleştirme. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 25 (2), 117-134.
- Uzunyayla, E., ve F. Ercan (2011) Türkiye’de eğitim sistemine yönelik yeni talepler ve yeni aktörlere sınıfsal bir bakış. Ercan, F. ve Korkusuz Kurt, S. (Ed.), *İçinde, Metalaşma ve iktidarın baskısındaki üniversite* (s.197-221). İstanbul: Sav Yayınları.
- Ünal, L. I. (2011). Yükseköğretim finansmanı: Neoliberal “çözüm” ve tehditler. Ercan, F. ve Korkusuz Kurt, S. (Ed.), *İçinde, Metalaşma ve iktidarın baskısındaki üniversite* (s.93-120). İstanbul: Sav Yayınları.
- Yıldırım, B. (2006). Eleştirel pedagoji açısından gazetecilik eğitimini yeniden düşünmek. *İletişim Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), 121-152.
- YÖK Atlas. (2021). Gazetecilik lisans program verileri. <https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-anasayfa.php>

**Yazarlar****İletişim**

Mehmet GÜZEL, Dr. Öğr. Üyesi  
Gazetecilik ve Medya Çalışmaları, İletişim Eğitimi,  
Kültürel Çalışmalar

Sakarya Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik  
Bölümü, 54050,  
Serdivan, Sakarya

E-posta: [mehmetguzel@sakarya.edu.tr](mailto:mehmetguzel@sakarya.edu.tr)

Meltem GÖNDEN, Dr. Öğr. Üyesi  
Gazetecilik Eğitimi, Edebi Gazetecilik, Medya  
Tarihi, Medya Sosyolojisi

Sakarya Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik  
Bölümü, 54050,  
Serdivan, Sakarya

E-posta: [meltemg@sakarya.edu.tr](mailto:meltemg@sakarya.edu.tr)